

EDITORIAAL

Roeland Beerten
Voorzitter van de Raad van Bestuur

Een nieuwe nieuwsbrief voor het Interfederaal Instituut voor de Statistiek.

Met deze nieuwsbrief willen we de professionele gebruikers van officiële statistieken tweemaal per jaar een overzicht geven van de activiteiten binnen het Interfederaal Instituut voor de Statistiek (IIS).

In dit eerste nummer beginnen we uiteraard met een voorstelling van het IIS en maken we, na 5 jaar werking, de balans op van de activiteiten.

Vervolgens stellen we twee samenwerkingen voor die in het kader van de geïntegreerde statistische programma's zijn opgezet: de ene betreft een betere coördinatie van de gegevens over mobiliteit en de andere is gewijd aan het onderzoek van de mogelijkheden om regionale financiële rekeningen voor particulariseren op te stellen.

In het licht van de gezondheidscrisis wordt in een artikel uiteengezet hoe Eurostat, het Europese Statistiekbureau, instond voor de coördinatie van het antwoord door het Europees statistisch systeem op de uitdagingen ervan. Een ander artikel belicht de antwoorden van de leden van het IIS op deze kwestie.

Aangezien het IIS een rol wenst te spelen op methodologisch gebied, wordt in een artikel tenslotte een overzicht gegeven van de nieuwe gegevensbronnen die kunnen worden gebruikt om officiële statistieken te produceren.

Aangezien het IIS ook aandacht heeft voor wat er op internationaal niveau gebeurt, is een artikel gewijd aan de voorstelling van de laatste versie van het door de Verenigde Naties gepubliceerde Handbook of Statistical Organization, waarin de algemene grondslagen van de officiële statistiek worden uiteengezet.

We wensen u een aangename leeservaring.

IIS NIEUWSBRIEF

INHOUD

p. 1	Editoriaal
p. 2-3	Voorstelling van het Interfederaal Instituut voor de Statistiek
p. 4-5	Naar een betere coördinatie van de inzameling en verwerking van gegevens over mobiliteit
p. 6-8	Kennismaking met de financiële rekeningen: een bron van informatie
p. 9-10	Covid-19: uitdagingen voor de Europese statistieken
p. 10-11	Covid-19: uitdagingen voor de federale en gewestelijke statistiekinstanties
p. 11-12	Nieuwe databronnen voor statistiek
p. 12-13	Handbook on Management and Organization of National Statistical Systems

Interfederaal Instituut voor de
STATISTIEK

Voorstelling van het Interfederaal Instituut voor de Statistiek

Dominique De Baets

Statuut

Op 15 juli 2014 werd een Samenwerkingsakkoord ondertekend tussen de federale staat en de deelstaten om een Interfederaal Instituut voor de Statistiek op te richten (het IIS). Dat Samenwerkingsakkoord kwam er na het institutioneel akkoord van 11 oktober 2011 (zesde staatshervorming).

Met dit akkoord werd de samenwerking versterkt tussen de verschillende diensten van de federale staat en de deelstaten op het vlak van de productie en verspreiding van openbare statistieken.

Het IIS is een openbare instelling met rechtspersoonlijkheid, die werkt onder het gezag van een interministeriële conferentie voor de statistiek en wordt beheerd door een Raad van Bestuur.

Deze Raad van Bestuur is samengesteld uit zes leden: de voorzitter van de Federale Overheidsdienst Economie, K.M.O., Middenstand en Energie, de directeur-generaal van Statbel, een lid van het directiecomité van de Nationale Bank van België en de drie hoge ambtenaren van de gewestelijke statistische autoriteiten (VSA, IWEPS en BISA). Het Federaal Planbureau, de gemeenschappen en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie kunnen eveneens elk een vertegenwoordiger aanstellen die als waarnemer deelneemt aan de vergaderingen van de Raad van bestuur van het IIS.

Opdrachten

Conform het Samenwerkingsakkoord van 15 juli 2014 heeft het IIS vier opdrachten, namelijk:

1. De door de statistische autoriteiten uitgewerkte statistische programma's coördineren en een jaarlijks geïntegreerd statistisch programma opstellen. Dit programma omvat de akkoorden over gemeenschappelijk op te stellen openbare statistieken of acties die de kwaliteit van de statistieken moeten bevorderen en de globale antwoordlast moeten verlagen;
2. Advies geven over de standpunten die België op internationale vergaderingen inneemt rond de uitwerking van openbare statistieken;
3. Methodologische aanbevelingen geven aan overheidsinstanties die openbare statistieken uitwerken;
4. Een permanente kwaliteitsmonitoring verzekeren bij alle stappen van de statistiekproductie en voor alle overheidsdiensten die verbonden zijn met de werkzaamheden ervan overeenkomstig de Praktijkcode voor Europese statistieken van Eurostat.

De activiteiten van het IIS en de permanente werkgroepen

Het IIS is op 1 januari 2016 van start gegaan met zijn activiteiten.

Bij de aanvang van het werk werd besloten vier permanente werkgroepen op te richten om het werk voor de Raad van Bestuur van het IIS voor te bereiden.

1. De werkgroep 'Programma van statistisch werk' stelt het jaarlijkse geïntegreerd statistisch programma van het IIS op en coördineert de werkprogramma's van elke statistische autoriteit. Via specifieke werkgroepen, die rapporteren aan deze centrale werkgroep, wordt het geïntegreerd statistisch programma geïmplementeerd.
2. De werkgroep 'Internationale positionering van het IIS' geeft advies over de standpunten die België inneemt op internationale vergaderingen, als het gaat over de productie van openbare statistieken. De werkgroep bespreekt ook alle dossiers die een internationale draagwijdte hebben en die coördinatie vergen.
3. De werkgroep 'Functionarissen voor gegevensbescherming' ziet erop toe dat elke instelling voldoet aan de voorwaarden om te worden erkend als 'statistische autoriteit', voert een veiligheidsbeleid uit en houdt toezicht op de procedure voor het indienen van gegevensaanvragen.
4. De werkgroep 'Indicatoren voor de Sustainable Development Goals (SDG's)' doet voorstellen voor de optimale statistische operationalisering van indicatoren voor

duurzame ontwikkeling, doet aanbevelingen voor de ontwikkeling van nieuwe indicatoren en bepaalt internationale standpunten over de technische aspecten van statistische vragen in verband met de SDG's.

De balans van de werkgroepen die 5 jaar bijgedragen hebben aan het werk van de Raad van Bestuur van het IIS

Op basis van de richtsnoeren die door de werkgroep over het programma van statistisch werk zijn bepaald, hebben de federale en regionale statistische autoriteiten hun jaarlijkse statistisch programma opgesteld. Daarnaast zijn 43 samenwerkingsverbanden tussen partners van het IIS opgestart, in het kader van de geïntegreerde statistische programma's 2017-2021.

Op basis van de voorbereidende onderhandelingen die in de werkgroep over de internationale positionering van het IIS zijn gevoerd, heeft de Raad van bestuur van het IIS besloten welke Belgische standpunten moeten worden verdedigd tijdens de vergaderingen van het Comité voor het Europees Statistisch Systeem van Eurostat, de vergaderingen van het Comité voor Statistiek en Statistisch Beleid van de OESO en de vergaderingen van de Conferentie van Europese statistici van de Verenigde Naties. Deze werkgroep heeft ook de voorwaarden verduidelijkt om te worden aangewezen als 'ONA' (Other national authorities) van een lidstaat, zoals omschreven in de Europese Verordening nr. 223/2009, en heeft deelgenomen aan het opstellen van de vertrouwensverbintenis voor de statistiek.

De werkgroep van de functionarissen voor gegevensbescherming heeft de voorwaarden gespecificeerd om als 'statistische autoriteit' te worden erkend, alsook de regels inzake gegevensbescherming en statistische geheimhouding. De werkgroep definieerde ook richtlijnen voor de uitwisseling van vertrouwelijke gegevens tussen statistische autoriteiten binnen het IIS.

Ten slotte stelde de werkgroep over de indicatoren voor de SDG's een lijst op van 118 indicatoren voor de opvolging van de SDG's voor België. Momenteel staan 82 van deze indicatoren gepubliceerd op de site www.indicators.be. Van deze 82 indicatoren zijn verschillende indicatoren onderhevig aan een uitsplitsing per gewest.

Meer info over het IIS en zijn activiteiten is te vinden op de website https://www.iis-statistics.be/index_nl.html.

Naar een betere coördinatie van de inzameling en verwerking van gegevens over mobiliteit

Laurent Franckx
Bruno Hoornaert
Benoît Laine

In het najaar van 2017 stelde het Federaal Planbureau voor om in het kader van het IIS een werkgroep Mobiliteitsdata op te richten die de mogelijkheden zou bestuderen om de inzameling en verwerking van mobiliteitsdata beter te coördineren tussen verschillende beleidsniveaus en -domeinen.

De aanleiding voor dit initiatief was de vaststelling dat verschillende beleidsinstanties in België enquêtes organiseren of data verzamelen die betrekking hebben op mobiliteit. Een systematische dialoog tussen deze beleidsinstanties zou toelaten om eventuele redundanties en lacunes in de datacollectie te identificeren, en vooral te remediëren.

Gezien de uitgebreidheid van de problematiek, werd een core group opgericht, samengesteld uit de statistische diensten en de mobiliteitsdiensten op elk beleidsniveau. Binnen die core group werd een ruim gedragen lijst van prioriteiten en mogelijke domeinen van samenwerking opgesteld. Hieruit ontstonden twee ad hoc werkgroepen, die zich zouden buigen over de specifieke problematiek van, respectievelijk, de salariswagens en het regionaal openbaar vervoer.

Salariswagens

Een belangrijke vraag met betrekking tot de salariswagens is of kleine veranderingen in de inzameling van administratieve gegevens door de RSZ en de FOD Financiën zouden toelaten om relevante gegevens over de sociaal-economische kenmerken van de gebruikers van salariswagens te bekomen zonder bijkomende enquêtes. In de loop van 2020 hebben de leden van de ad hoc werkgroep salariswagens aan de hand van stakeholderinterviews nagegaan welke aanpassingen mogelijk zouden zijn. Daarnaast boog de werkgroep zich ook over de data die beschikbaar zijn bij de leasingmaatschappijen en de sociale secretariaten.

Tijdens deze gesprekken is gebleken dat Renta, de beroepsvereniging van leasingmaatschappijen, beschikt over data die, als ze kunnen gekoppeld worden met data van de Dienst Inschrijving Voertuigen (DIV), zouden kunnen gebruikt worden voor beleidsrelevante analyses, zoals een verklarend en voorspellend model van de voertuigkeuze op de leasingmarkt. Renta en de FOD Mobiliteit bestuderen momenteel deze data-aanvraag van Statbel. Het belang van deze data kan niet onderschat worden, aangezien het binnen het huidige wetgevend kader niet mogelijk is om, op basis de RSZ-aangiften, solidariteitsbijdragen van werknemers te linken aan individuele bedrijfswagens. Ook het ontbreken van respons van de sociale secretariaten is geen onoverkomelijk probleem meer als er rechtstreeks gebruik kan worden gemaakt van de gegevens van Renta.

Regionaal openbaar vervoer

De doelstelling van de werkgroep over het regionaal openbaar vervoer is het opmaken van een permanente inventaris van de gegevens over het openbaar vervoer (met uitzondering van de NMBS) waarover de verschillende operatoren en organiserende instanties beschikken, om deze beschikbaar te stellen en om een interregionale harmonisatie van concepten en statistieken te bevorderen. De werkgroep maakt eerst een inventaris van de beschikbare bronnen en hun inhoud. De specifieke regionale kenmerken, zowel institutioneel als operationeel, vormen een uitdaging voor het opstellen van een transversale inventaris die een operationele reikwijdte kan hebben. Zodra deze fase is afgerond, zal een overzicht van de behoeften aan gegevens over het openbaar vervoer van de verschillende stakeholders worden vergeleken met deze inventaris van bronnen.

Andere realisaties en nieuwe uitdagingen

De core group heeft daarnaast een eigen dynamiek ontwikkeld van systematische uitwisseling van informatie, die veel verder gaat dan de formele doelstellingen. De leden van de core group houden elkaar op de hoogte van nieuwe initiatieven en ontwikkelingen in hun eigen werkdomein. Zo hebben ze feedback kunnen geven op de formulering van de vragen in het nieuwe Vlaamse Onderzoek Verplaatsingsgedrag (OVG) en op het ontwerp van het nieuwe Time Use Survey met het MOTUS platform.

De contacten opgebouwd binnen de core group hebben bovendien een samenwerking gefaciliteerd tussen Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, waarbij de geografische scope van het OVG wordt uitgebreid naar Brussel. Ook het Waals Gewest heeft zijn interesse getoond in een eventuele formele samenwerking in dit domein. De uitkomst van dit proces zou dus een jaarlijks herhaalde mobiliteitsenquête kunnen zijn, die wordt getrokken vanuit de Vlaamse Overheid, maar die het volledig Belgisch grondgebied zou dekken met een methodologie die door de drie gewesten wordt gedragen.

Ook werden meermaals externe experts in het domein van mobiliteitsdata uitgenodigd. Zo kregen de leden een toelichting over het aspect datamanagement in het Antwerpse proefproject "Mobility as a Service" en over het Vlaamse programma Mobilidata.

De core group heeft zich ook gebogen over de toegang tot gegevens van Carpass. Die VZW verzamelt in het kader van de strijd tegen kilometer-tellerfraude gegevens rond de kilometerstanden van Belgische auto's. Om statutaire redenen kunnen die gegevens momenteel echter niet met derden worden gedeeld, wat onder meer gevolgen heeft voor Europese rapporteringsverplichtingen op het vlak van milieustatistieken. De FOD Economie en Carpass hebben in overleg met Statbel een initiatief genomen om de wetgeving aan te passen om een hergebruik van de gegevens voor statistisch onderzoek mogelijk te maken.

Door de pandemie zijn een aantal mobiliteitsenquêtes (de Enquête Woon-werkverkeer en de Monitor enquête van de FOD Mobiliteit en Vervoer, het Vlaams Onderzoek Verplaatsingsgedrag) niet kunnen doorgaan zoals initieel gepland. De leden van de core group blijven echter met elkaar in contact. Eenmaal de omstandigheden het toelaten, zullen nieuwe initiatieven worden bekeken, onder andere rond de lacunes in de data rond bestelwagens.

Rudi Acx¹
Karen De Vlaminck²

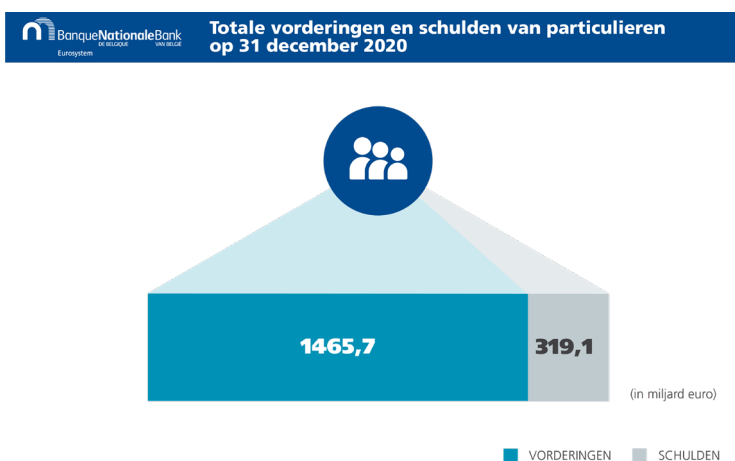
KENNISMaking MET DE FINANCIËLE REKENINGEN: EEN BRON VAN INFORMATIE

Net zoals de meer gekende nationale rekeningen, vormen ook de nationale financiële rekeningen een onderdeel van het Europese Systeem van nationale en regionale rekeningen (ESR 2010)³. Gezien de grote complementariteit tussen de nationale en financiële rekeningen, worden beide producten opgesteld door de Nationale Bank van België (NBB). Deze bevoegdheid werd vastgelegd in de Wet van 21 December 1994 houdende sociale en diverse bepalingen⁴, die onder meer het Instituut voor de Nationale Rekeningen creëerde, en waarvan de NBB partner is.

Maak hierna kennis met de inhoud en opbouw van dit product alsook met de informatie die de NBB deelt met de gebruikers en het publiek.

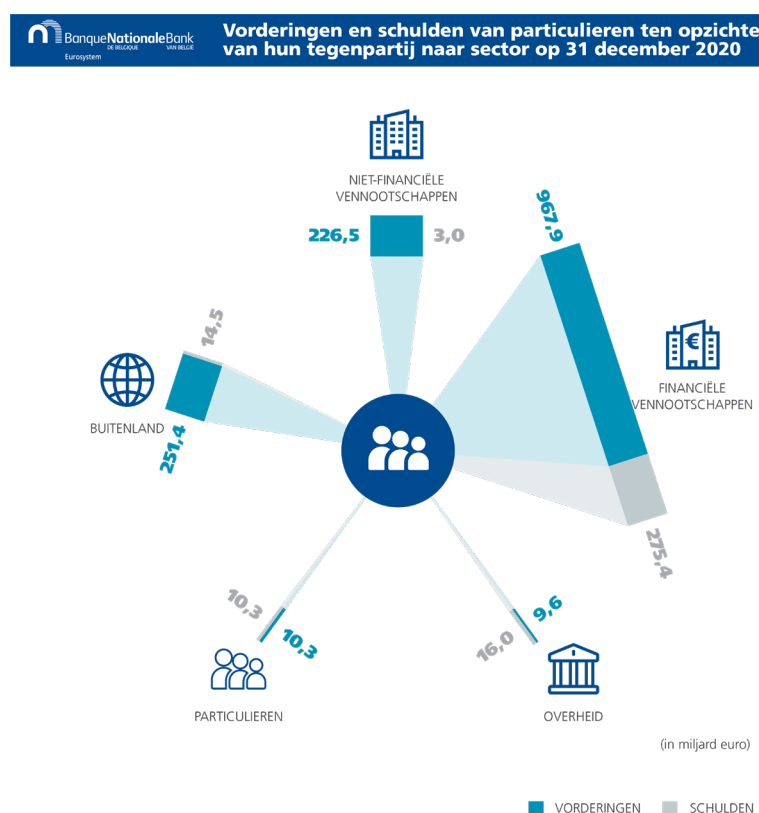
Inhoud en opbouw

De financiële rekeningen bieden een gedetailleerd beeld van de nationale financiële vorderingen (activa) en schulden (passiva) van de in het ESR 2010 gedefinieerde institutionele sectoren. Deze zijn de niet-financiële vennootschappen, de financiële vennootschappen, de overheid, de huishoudens, de instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van de huishoudens en tenslotte het buitenland. Onderstaande figuur toont de vorderingen en schulden van particulieren⁵ op 31 december 2020.

Bron: NBB, gegevens april 2021

Daarnaast worden die vorderingen en schulden ook afgezet tegenover hun tegenpartij. Volgende figuur geeft hiervan de situatie op 31 december 2020 weer voor de particulieren.

Bron: NBB, gegevens april 2021

De vorderingen en schulden worden vervolgens ingedeeld naar type van financiële instrumenten, zoals gedefinieerd in het ESR 2010. Die bestaan op het meeste geaggregeerde niveau onder meer uit deposito's, schuldbewijzen, leningen, aandelen en participaties in beleggingsfondsen, verzekeringsproducten, financiële derivaten en handelskredieten en transitorische posten. Volgende figuur presenteert per financieel instrument de vorderingen en schulden van particulieren ten opzichte van de financiële vennootschappen op 31 december 2020⁶.

¹ Hoofd van het departement Statistiek, Nationale Bank van België

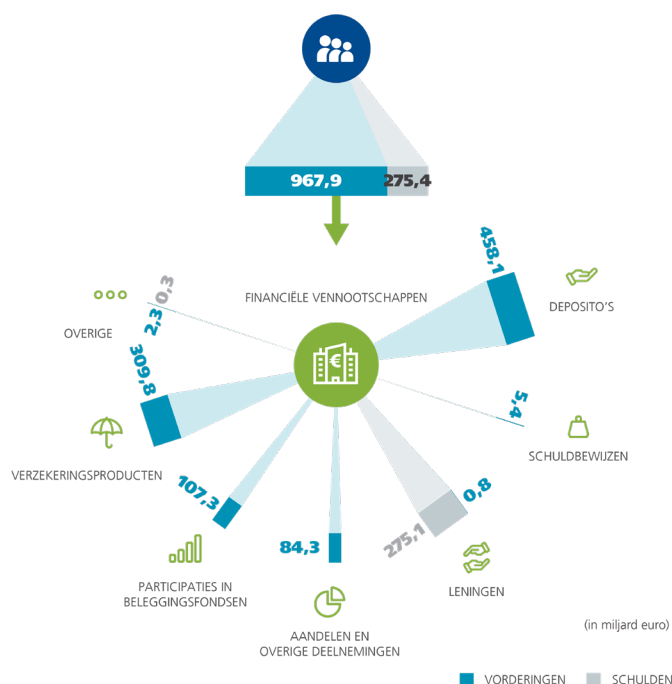
² Experte, Financiële statistieken, Nationale Bank van België

³ European System of Accounts (ESA 2010): https://www.nbb.be/doc/dg/n_pdf_dg/ks_02_13_169_en.pdf

⁴ Wet van 21 december 1994 houdende sociale en diverse bepalingen (www.ejustice.just.fgov.be)

⁵ Particulieren omvatten de huishoudens en de instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van de huishoudens.

⁶ Overige instrumenten omvatten financiële derivaten en handelskredieten en transitorische posten.

Bron: NBB, gegevens april 2021

De vorderingen en schulden worden bovendien geregistreerd naar uitstaande bedragen op een bepaald tijdstip en naar wijzigingen over een bepaalde periode. Deze variaties in uitstaande bedragen kunnen worden veroorzaakt door zowel financiële transacties als revaluaties.

Het geheel van de financiële rekeningen is een secundaire statistiek die tot stand komt door gebruik van verscheidene primaire bronnen die worden verzameld door de NBB zelf (bancaire statistieken, betalingsbalans, overheidsstatistieken, enz.) of door andere instellingen waaronder de Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten en de ECB. Deze bronnen betreffen een specifieke institutionele sector en/of financieel instrument. Zo worden bijvoorbeeld de gegevens van Euronext gebruikt voor de genoteerde aandelen en de jaarrekeningen van de Balanscentrale voor niet-financiële vennootschappen.

Gebruik van de financiële rekeningen

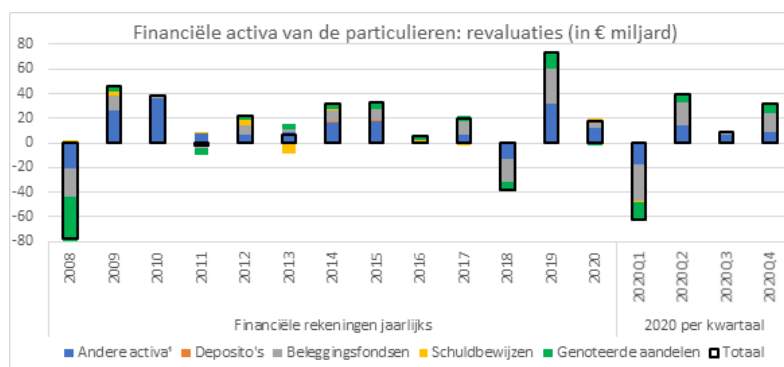
De belangrijkste gebruikers van de financiële rekeningen zijn internationale instellingen zoals de ECB, Europese Commissie, de OESO en het IMF als ondersteuning van de beleidsvoering. Ook de nationale overheden, financiële instellingen, sociaaleconomische instellingen en onderzoeks-

centra exploiteren de rekeningen. Binnen de NBB worden ze gebruikt als één van de informatiebronnen voor het monetair beleid (ECB) en het macroprudentieel beleid (ESRB). Bovendien verstrekken zij waardevolle informatie om de niet-bancaire financiële intermediaat te monitoren. Verder maken ze het mogelijk om de ontwikkeling van de verschillende financiële instrumenten na te gaan en om de liquiditeitspositie van de institutionele sectoren te beoordelen. Voorts laten de rekeningen toe om te bepalen welke rol de financiële instellingen en markten spelen bij het verwerven en verdelen van financiële middelen. Zo kunnen mogelijke tekortkomingen in de financieringskanalen worden opgespoord waarna een beleid kan worden uitgewerkt dat een optimale verdeling van financiële middelen nastreeft. Ook de effecten van monetaire beleidsmaatregelen of begrotingsmaatregelen worden ermee getraceerd.

Publicaties

De belangstelling voor meer gedetailleerde aggregaten neemt steeds toe. Naar aanleiding van de COVID-19 crisis werden de financiële rekeningen nog meer geëxploiteerd en de resultaten ervan werden gepubliceerd in het COVID-19 Dashboard van de NBB en de ERMG, waarvan hier twee voorbeelden volgen.

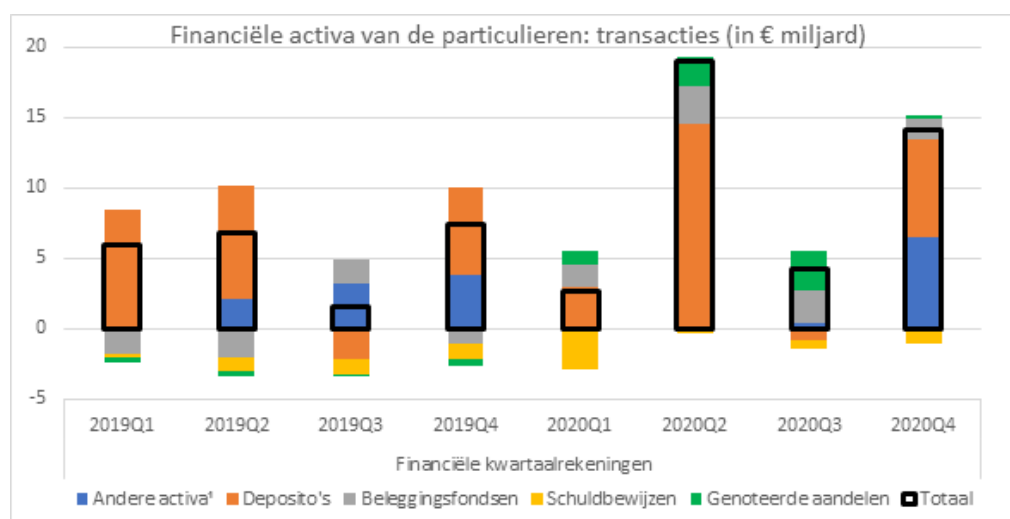
De eerste grafiek geeft aan dat de sterke daling in de beurskoersen, als gevolg van de onzekerheid na het uitbreken van de COVID-19 crisis in het eerste kwartaal van 2020, leidde tot waardeverminderingen in de financiële activa van particulieren ten belope van € 62,8 miljard. Echter, het herstel van de beurzen compenseerde deze waardeverminderingen uit het eerste kwartaal volledig tegen het einde van het jaar. Ter vergelijking, de negatieve prijseffecten van de financiële activa van particulieren tijdens de financiële crisis van 2008 waren beduidend forser (–€ 77,8 miljard).

Bron: NBB, gegevens maart 2021.

¹ Andere activa bevatten voornamelijk verzekeringsproducten en niet-genoteerde aandelen.

De tweede grafiek toont aan dat de opgelegde COVID-19 maatregelen leidden tot een geforceerd sparen bij de huishoudens. Over het jaar 2020 belegden zij hun financiële overschotten voornamelijk in deposito's (+ € 23,6 miljard). Tegelijk was er een hernieuwde interesse voor beursgenoteerde aandelen (+ € 6,2 miljard), terwijl deze in 2019 nog netto-verkopen lieten optekenen.

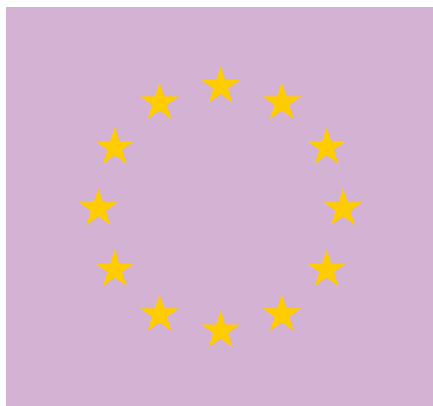
Bron: NBB, gegevens maart 2021.

¹ Andere activa bevatten voornamelijk verzekeringsproducten en niet-genoteerde aandelen.

De nationale financiële rekeningen worden op kwartaalbasis gepubliceerd via de website van de NBB⁷. De recentste cijfers worden telkens toegelicht in een persbericht, waarin de focus ligt op de financiële vorderingen en schulden van particulieren.

⁷ Financiële rekeningen van België (nbb.be)

Covid-19: uitdagingen voor de Europese statistieken

Marie-Anne Moreas

De COVID-19-crisis zorgde voor een grotere statistiekbehoefte terwijl de statistiekproductie soms belemmerd werd door de coronamaatregelen en -crisis zelf. In dat kader heeft Eurostat de nodige richtlijnen uitgewerkt. We brengen deze hier in kaart zonder exhaustief te zijn.

Nieuwe behoeften en experimentele statistieken

Wat de nieuwe statistiekbehoeften betreft, is er de voor de hand liggende vraag naar vergelijkbare gegevens over gezondheidssystemen, testmethoden, de wekelijkse gegevens over doodsoorzaken, de oversterfte of de ziektegevallen. Verder vereist de opvolging van de crisis en het herstel ook economische, sociale of milieu-indicatoren. Dit zijn o.a. de nieuwe experimentele statistieken voor de registratie van starters of faillissementen op kwartaalbasis of de maandelijkse indicator betreffende de luchtkwaliteit in de Europese hoofdsteden.

Door deze nieuwe statistiekbehoeften of door de moeilijkheden om de traditionele technieken te gebruiken, moest het Europese statistische systeem (ESS) meer beroep doen op innovatieve en experimentele benaderingen en op nieuwe (publieke en private) databronnen. Zo werden prijzen en arbeidsmarktgegevens op afstand ('remote') verzameld. Nieuwe databronnen zijn o.a. creditcardgegevens, gedetailleerde belastinggegevens of de vluchtdata van Eurocontrol. Ook werden Covid-gerelateerde vragen toegevoegd aan bestaande bevragingen.

Kwaliteit

Door de crisis was het soms onmogelijk om de bestaande datacollectie of -verwerking te continueren. Om de vergelijkbaarheid van de statistieken over de landen bij deze wijzigingen te blijven garanderen werden methodologische richtlijnen ontwikkeld. In het kader van de ontwikkeling van nieuwe statistieken werden best practices gedeeld. Verder werd tijdigheid een prioritair kwaliteitscriterium om het beleid zo snel als mogelijk te voorzien van informatie over de evolutie van de impact van de crisis en om het economisch en sociaal herstel te ondersteunen.

Methodologische richtlijnen

Face-to-face bevragingen worden vervangen door telefonische of webgebaseerde bevragingen. Prijsobservaties om de inflatie te berekenen worden bemoeilijkt of onmogelijk. De sluiting van sommige sectoren zorgt voor een hogere non-respons, terwijl de imputatie door de uitzonderlijke omstandigheden van Covid-19 niet zomaar op basis van de historische data kon gebeuren. Eurostat ontwikkelde in samenwerking met de nationale statistische instituten (NSI's) maar ook met andere partners waaronder de Europese Centrale Bank of de 'Organisation for Economic Co-operation and Development' (OECD) methodologische richtlijnen in dat kader. Deze richtlijnen werden ondergebracht in een [methodologische webpagina](#).

Best practices

Verder werden er best practices gedeeld met de NSI's over experimentele, meer frequente en sneller beschikbare bedrijfsstatistieken, sociale en economische statistieken en over het meten van de sociale gevolgen van Covid-19 zoals de impact op de sociale inclusie of de cohesie.

Tijdigheid

Tijdens de pandemie is het Europees statistisch systeem erin geslaagd om de geplande en prioritair bevonden statistieken tijdig te publiceren, waarbij de gebruikers op de hoogte werden gehouden van de impact van de gezondheids-crisis op de datacollectie en -productie.

Om het herstel na de crisis in kaart te brengen, was het nodig om de updatefrequentie van sommige statistieken te verhogen. Zo bevat het [European Statistical Recovery Dashboard](#) statistieken die frequenter worden bijgewerkt dan oorspronkelijk het geval was. Verder wil men de relevante statistieken sneller beschikbaar maken. Dit betreft onder andere

de kwartaalcijfers van de Enquête naar de arbeidskrachten.

Optimaliseren van de communicatie

De crisis had een impact op de interne en externe communicatie.

De interne communicatie betreft de communicatie tussen de partners van het Europees statistisch systeem (ESS). Binnen het ESS werden nieuwe acties uitgewerkt en gecommuniceerd. In het kader van methodologische vernieuwingen of nieuwe databronnen werden nieuwe partnerships ontwikkeld en heel wat nieuwe expertgroepen deelden en ontwikkelden nieuwe kennis.

Wat de externe communicatie betreft, werden gebruikers, dataleveranciers en respondenten op de hoogte gebracht van wijzigingen. De toegang tot de relevante statistieken in het kader van deze crisis werd vergemakkelijkt via de webpagina '[COVID-19: Statistics serving Europe](#)' en het [European Statistical Recovery Dashboard \(ESDR\)](#). Verder creëerden sommige NSI's een aanbod afgestemd op bepaalde doelgroepen zoals het beleid of de media.

Crisisplan

Tijdens het Duitse voorzitterschap van de Europese Unie (tweede semester van 2020) werd het '[Wiesbaden memorandum on ESS coordinated response to future crises](#)' opgesteld. Dit geeft aan hoe het Europees statistisch systeem zich in de toekomst kan organiseren om op een effectieve wijze een antwoord te bieden op een crisis.

En verder

Wil je je breder informeren over de internationale acties in het kader van de gezondheids-crisis, dan zijn het '[UNECE platform on COVID-19 and official statistics](#)' en de '[COVID-19 Statistics Response website](#)' van de United Nations een goede ingangspoort.

Covid-19: uitdagingen voor de federale en gewestelijke statistiekinstanties

Marie-Anne Moreas
Dominique De Baets
Rudi Acx

Bart Hertveldt
Cécile Devos
Martine Lefèvre

De IIS-partners pasten hun werking aan om de gezondheidscrisis en het hierop volgend economisch en sociaal herstel statistisch beter in kaart te brengen. Verder waren er acties nodig om de reguliere statistiekproductie verder te zetten of te verbeteren. Dit artikel beschrijft de kernacties van elke partner in het kader van deze crisis, zonder een volledig overzicht te willen geven.

Federale statistiekinstanties

Statbel paste zijn statistiekproductie aan om deze crisis beter op te volgen. Voor sommige statistieken werd de publicatietermijn verkort: dit is het geval voor het indexcijfer van de productie in de industrie en voor het indexcijfer van de omzet in de detailhandel. De frequentie van sommige statistieken werd verhoogd: voor [overlijdens](#) en [faillissementen](#) worden nu wekelijkse cijfers gepubliceerd, terwijl voor [geboorten maandelijks cijfers](#) worden gepubliceerd. Bij wijze van experiment worden ook [maandelijks cijfers gepubliceerd over de arbeidsmarkt](#) en over de [reizen](#) van de in België wonende bevolking. Ten slotte werden sommige statistieken verder ontwikkeld: zo worden de [maandelijks resultaten over de btw-plichtige ondernemingen en de schrappingen](#) voortaan uitgesplitst volgens economische activiteit (NACE).

Geconfronteerd met een tijdelijke spanning in de primaire dataverzameling, slaagde de Nationale Bank van België (NBB) erin de officiële statistieken tijdig te publiceren. Via een transparante communicatie werden bedrijven gemotiveerd om aandacht op te brengen voor de statistische rapportering. Bij de compilatie werd een toenemend beroep gedaan op aangepaste schattingsmethoden met wat toegenomen revisies van sommige statistische reeksen achteraf tot gevolg. Daarnaast werd de maandelijkse enquête naar het consumentenvertrouwen uitgebreid met vragen in het financiële domein van gezinnen. Voor het verloop van de financiële activa van gezinnen werden tussentijdse versies opgemaakt van de financiële rekeningen. De NBB heeft in nauwe

samenwerking met onder meer de beroepsfederaties in het kader van de Economic Risk Management Group (ERMG) tal van ad hoc enquêtes gehouden, nieuwe indicatoren gecreëerd en analysecommentaren verspreid

Via deelname aan de ERMG en de [Working Group Social Impact](#) heeft het Federaal Planbureau, in samenwerking met andere federale instellingen, bijgedragen aan het in kaart brengen van de macro-economische en de sociale impact van deze crisis, waarbij tevens de genomen maatregelen geïnventariseerd en opgevolgd werden. In samenwerking met Statbel werden extra updates gemaakt van de [demografische vooruitzichten](#). Daarnaast werden ook andere aspecten van de crisis geanalyseerd, waaronder de impact op het [welzijn](#) en de [geestelijke gezondheid](#), de [mobiliteit](#) en de [elektriciteitssector](#). Voor al die werkzaamheden werd datavernieuwend werk geleverd, werden nieuwe databronnen ontgonnen of werden bestaande bronnen korter op de bal opgevolgd.

Gewestelijke statistiekinstanties

De gewestelijke statistiekinstanties maakten dankbaar gebruik van de inspanningen op federaal niveau en voegden hier eigen acties aan toe.

Om te kunnen blijven voldoen aan de door de regering vastgelegde doelstellingen en aan nieuwe behoeften, heeft het BISA onder meer de portefeuille met statistieken aangepast door over te schakelen op minder gebruikelijke maar sneller beschikbare gegevensbronnen, heeft het BISA eveneens bijgedragen aan de [diagnose van de sociaal-economische, territoriale en ecologische herstructurering na de COVID-](#)

[-19-crisis van perspective.brussels](#) en heeft de organisatie ook een Monitorona gepubliceerd in samenwerking met de Brusselse instellingen die actief zijn in de economische sector. Het BISA heeft ook deelgenomen aan de regionale taskforce 'economische impact als gevolg van het coronavirus'. Bovendien heeft het BISA de terugkerende publicaties in de speciale COVID-edities aangepast.

IWEPS bestudeerde in 2020 de impact van de gezondheidscrisis op verschillende domeinen. In april 2020 realiseerde IWEPS reeds twee documenten, één met mogelijke [post-covid scenario's](#) en één [rond de gender impact van de crisis](#). De economische impact werd in kaart gebracht via een [extra uitgave van de semesterpublicatie 'Tendances économiques'](#) in samenwerking met l'IREs van l'UCLouvain. De sociale impact werd in kaart gebracht in een "Special Covid" publicatie rond de index van de sociale situatie in Wallonië ([ISS](#)). Samen met het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad werd een [kwalitatieve analyse van de sociale impact van de crisis op kwetsbare mensen en op hun eerstelijns sociale diensten](#) in Franstalig België uitgevoerd.

Statistiek Vlaanderen (SV) zorgde voor een frequentere update van enkele voor de crisis relevante statistieken. Verder werd in samenwerking met de entiteiten van de Vlaamse overheid en de universiteiten een covid-bevraging ontwikkeld. De eerste resultaten zijn beschikbaar op de [SV-website](#). Door de coronacrisis werd de nood aan goede data overduidelijk. Vanuit een [advies](#) van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen midden 2020 en de rapporten van de [relancecomités](#)

wil de Vlaamse overheid werk maken van een betere interne datastrategie en werkt SV mee aan de ontwikkeling van een online probability panelsurvey in samenwerking met de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR).

En verder

De IIS-partners zetten zich verder in om tijdig relevante statistieken te produceren om de crisis en het herstel op te volgen. De leerpunten vanuit de crisis worden hierin meegenomen.

Nieuwe databronnen voor statistiek

Marc Debusschere

SAMENVATTING

Openbare statistieken waren sinds hun begin in de vroege 19de eeuw grotendeels gebaseerd op **enquêtes** bij burgers en ondernemingen. Vanaf 2000 werden enquêtes systematisch aangevuld en deels vervangen door administratieve data. Maar nu is de 'Derde Datarevolutie' in de statistiek bezig, met de exploratie en exploitatie van een breed gamma van **nieuwe databronnen**, voorheen vaak te beperkend omschreven als **big data**.

Een andere wereld: de datastortvloed en big data

De 'Derde datarevolutie' in de openbare statistiek is het direct gevolg van een data-revolutie in de bredere samenleving, en met name van de datastortvloed (data deluge), de explosie van datavolumes veroorzaakt door recente maatschappelijke en technologische evoluties die ons leven diepgaand hebben veranderd: het internet en zijn vele toepassingen (informatie opzoeken, sociale media, online aankopen, e-banking, ...), mobiele telefoons, satellieten en camera's, robots, domotica, zelfrijdende wagens, het 'Internet-of-Things' (IoT), artificiële intelligentie (AI) en vele andere innovaties. Die hebben alle twee zaken gemeen: ze vereisen een massale input van data, en ze genereren zelf ook immense hoeveelheden nieuwe data.

Hierdoor creëert de mensheid nu continu gigantisch veel data, meer dan ooit tevoren, in een steeds versnellende en zichzelf versterkende opwaartse spiraal. Die nauwelijks nog te bevatten volumes noemen we 'big data',

en ze zijn essentieel om onze samenleving en economie draaiend te houden. Big data kunnen het eenvoudigst gedefinieerd worden als 'data die niet op een normale manier te verwerken zijn' - waarbij 'normaal' uiteraard relatief is en verband houdt met de verwerkingscapaciteit, die zelf ook steeds krachtiger wordt! Meer formeel noemen we een dataset 'big' wanneer deze groot is in termen van de 3 v's (in het Engels): volume (omvang), velocity (snelheid van creëren en vernieuwen) en variety (het ongestructureerd, 'chaotisch' en divers karakter).

Big data zijn alomtegenwoordig en ze leveren een precieze, gedetailleerde en onmiddellijke 'digitale voetafdruk' van mensen en gebeurtenissen, ze bevatten waardevolle informatie! Die kan geëxploiteerd worden, voor commerciële doeleinden, maar ook voor de openbare statistiek die burgers, ondernemingen, onderzoekers en het beleid de cijfers biedt die ze nodig hebben om te weten en te beslissen.

Van big data naar nieuwe databronnen

Intussen is gebleken dat niet omvang of complexiteit het belangrijkste aspect is en dat de term 'big data' dus misleidend is en afleidt van de hoofdzaak: dat het gaat om **nieuwe databronnen** die buiten de traditionele categorieën van enquêtes en administratieve data vallen en een totaal nieuwe aanpak vergen. Daarom spreken we tegenwoordig eerder over 'nieuwe databronnen' dan over 'big data'.

Velen, en niet in het minst data-eigenaars, denken naïefweg dat meer altijd beter is. Het tegendeel is waar: data en informatie zijn geen synoniemen, en de kunst van de statistiek bestaat er nu net in om uit de ruwe grondstof van (te) veel data de kleine goudklompjes nuttige informatie te halen, op systematische en verantwoorde wijze. Waarbij het 'nut' uiteraard bepaald wordt door het doel waarvoor die informatie moet dienen, en dus door de informatiebehoeften van de gebruikers.

Dat gaat natuurlijk niet zomaar, de nieuwe databronnen confronteren statistische instituten met drie specifieke nieuwe uitdagingen:

- Ze zijn vaak **onhandelbaar** wegens te groot of te ongestructureerd, maar vooral omdat ze nieuw zijn en de oude en beproefde methodes dus niet zomaar werken.
- De data zijn 'gevonden', ze werden **niet verzameld** voor statistische doeleinden door

statistische instituten - net als administratieve data overigens, maar in tegenstelling tot enquêtegegevens.

- En wellicht het allerbelangrijkste: de data zijn bijna altijd het **eigendom van privéondernemingen**, en toegang en gebruik blijken in de praktijk uiterst problematisch.

Een korte opsomming, absoluut niet-exhaustief, van de statistisch meest interessante nieuwe data: scannerdata, elektronische betalingen, kredietkaartdata; online webscraping van vacatures, bedrijfsgegevens, prijzen; beelden van verkeers- en andere camera's; satellietbeelden en luchtfotografie; slimme meters voor elektriciteit, gas, water; deelplatformdata voor logies, transport, maaltijden; en, last but not least: mobiele-telefoondata!

Statbel is al van in het prille begin erg actief op dit nieuw terrein en wordt Europees erkend als één van de pioniers. Het was bij de eersten om scannerdata van de warenhuizen en via webscraping verzamelde onlinedata te gebruiken voor de consumptieprijsindex, en in 2015 al werd een 'Coördinator Big Data' aangesteld en startte het Big Data Team. Met concrete resultaten:

- Een baanbrekende samenwerking met Eurostat en Proximus toonde het groot statistisch potentieel van mobiele-telefoondata, en werd uitgebreid gerapporteerd¹.

- Binnen internationale projecten werden satellietbeelden via artificiële intelligentie (AI) geanalyseerd.
- Het project 'Trusted Smart Surveys' ontwikkelt een prototype voor app-ondersteund enquêteren.
- Gebruik van deelplatformdata voor toerismestatistiek is in ontwikkeling.
- Tenslotte speelt Statbel een cruciale rol in het belangrijkste Europese samenwerkingsverband, ESSNet Big Data².

Besluit

Onze samenleving zal in de toekomst wellicht niet in een langzamer tempo evolueren, en de nood aan cijfers die snel en gedetailleerd nieuwe fenomenen inzichtelijk maken zal dus zeker niet kleiner worden. Het goede nieuws is dat de grondstof daarvoor ruimschoots voorhanden is: de stortvloed van data gegenereerd door automatisering en robotisering, door groeiende verbinding en communicatie, door steeds meer sensoren en camera's en satellieten, door het internet van mensen en van dingen en door alles wat daar omgaat. Voor de openbare statistiek stelt zich een dubbele uitdaging: een transparant kader creëren dat, rekening houdend met de nodige waarborgen inzake privacy en het zakelijke geheim, een vlotte toegang tot de nieuwe databronnen regelt en robuuste methodes ontwikkelen om uit die massa's gegevens relevante informatie te distilleren.

¹ Trefpunt Economie, 2016, 10: <https://economie.fgov.be/nl/publicaties/trefpunt-economie-2016-10>.

² In ESSnet Big Data I (2016-2018) en II (2018-2021) werken op dit moment 28 partners uit 23 landen samen, met Statbel als adjunct-coördinator en verantwoordelijke communicatie, zie https://ec.europa.eu/eurostat/cros/content/essnet-big-data-0_en.

Handbook on Management and Organization of National Statistical Systems

Martine Lefèvre

De officiële statistiek...

... een fundamenteel instrument van elke democratie

Officiële statistieken vormen de kern van de opdrachten van het Interfederaal Instituut voor de Statistiek en zijn leden. Zoals de [Verenigde Naties \(2014\) in hun eerste beginsel](#) over dit onderwerp stellen: "Officiële statistieken vormen een onmisbaar onderdeel van het informatiesysteem van elke democratische

samenleving, doordat zij overheidsinstanties, de economische sector en het publiek voorzien van gegevens over de economische, demografische, sociale en milieusituatie. [...] In een tijdperk waarin de hoeveelheid gegevens en informatie van welke aard dan ook blijft toenemen, wordt het belang van deze opdracht van de producenten van officiële statistieken om het democratisch debat te verhelderen nog groter.

... uitgelegd in een onlangs bijgewerkt internationaal referentiehandboek

Om de volledige betekenis van deze opdracht te begrijpen, worden door internationale statistische instanties verschillende referentiehandboeken geproduceerd. Een daarvan is het door de Verenigde Naties gepubliceerde Handbook of Statistical Organization, waarin de algemene grondslagen van de officiële statistiek worden uiteengezet. [De 4e editie is sinds het begin van](#)

[2021 online beschikbaar en toegankelijk](#): het is een dynamisch webdocument dat regelmatig wordt bijgewerkt en dat beantwoordt aan de behoefte aan snelle informatie over de uitdagingen voor de officiële statistiek. Dit document is zowel inhoudelijk als qua opzet interessant: diepgaande analyse van actuele thema's, de mogelijkheid voor de lezer om zijn eigen leeswijzer te creëren volgens zijn behoeften, toegang tot documenten of websites om bepaalde thema's diepgaand te bestuderen, en voortdurende actualisering¹.

Het Handbook on Management and Organization of National Statistical Systems: doelstellingen en inhoud

In haar verzoek om het Handbook in 2017 bij te werken, wenste de Statistische Commissie van de Verenigde Naties "dat in de nieuwe versie van het Handboek [...] rekening wordt gehouden met de strategische domeinen die zijn voorgesteld in het mondiale actieplan van Kaapstad inzake de gegevens over duurzame ontwikkeling (2017) en met de belangrijkste conclusies van de conferenties over de uitwerking van een programma voor de transformatie van officiële statistieken [...]".² Deze 4e editie is aldus gemotiveerd door de noodzakelijke aanpassing van de statistische systemen aan de behoefte om de doelstellingen van de 'Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling' op te volgen. Er is ook rekening gehouden met de gevolgen van de COVID-19-pandemie voor de statistische systemen in deze editie, die bedoeld is voor zowel de verantwoordelijken van officiële statistische instanties als voor de gebruikers en stakeholders van statistische systemen. Het doel is om officiële statistieken begrijpelijk te maken voor een breed publiek en een gemeenschappelijke statistische cultuur te verspreiden.

Dit nieuwe *Handbook* bestaat uit zestien hoofdstukken. Samen met het glossarium en de acht bijlagen vormt het een volume van 590 bladzijden, inclusief nationale toepassingsgevallen. Het inleidende hoofdstuk wordt gevolgd door een hoofdstuk met een globaal overzicht van de belangrijkste onderwerpen op het gebied van officiële statistieken die in het document worden besproken.

In hoofdstuk 3 wordt een definitie gegeven van officiële statistieken, worden de beginnende opgesomd die de basis vormen van de productie ervan en worden aanwijzingen gegeven voor de vertaling ervan in de wetgeving.

In hoofdstuk 4 worden de verschillende componenten van een statistisch systeem alsook de programmerings- en coördinatiemechanis-

men gedefinieerd en beschreven. Hoofdstuk 5 gaat over de kenmerken van een statistisch instituut en beschrijft het proces van de productie van officiële statistieken op basis van de [GSBPM: Generic Statistical Business Process Model](#).

In hoofdstuk 6 worden de belangrijkste gebruikers van officiële statistieken geïdentificeerd, worden hun behoeften beschreven en wordt besproken hoe de nationale instituten in deze behoeften kunnen voorzien en hun tevredenheid kunnen meten.

Het kwaliteitsbeheer wordt uitvoerig geanalyseerd in hoofdstuk 7: kader voor kwaliteitsgarantie, consultatie van gebruikers, certificering, risicobeheer. In het volgende hoofdstuk worden de belangrijkste gegevensbronnen voor officiële statistieken geanalyseerd (enquêtes (inclusief volkstellingen), administratieve gegevens, geospatiale gegevens, big data), waarbij de nadruk wordt gelegd op de uitdagingen bij het aanboren van nieuwe gegevensbronnen.

Vooraleer het thema van de verspreiding van officiële statistieken (hoofdstuk 10) wordt behandeld, wordt in hoofdstuk 9 ingegaan op de analyse van de gegevens in de verschillende stadia van de productie. Hoofdstuk 11 gaat over infrastructuurkwesties die betrekking hebben op het productieproces van officiële statistieken, terwijl hoofdstuk 12 ingaat op kwesties in verband met het personeelsbeheer bij instanties die officiële statistieken produceren, met voorbeelden van goede praktijken voor het identificeren van de vaardigheden die nodig zijn voor de productie van kwalitatieve statistieken.

Het beheer van gegevens en metagegevens, alsook van de kennis die nodig is voor de productie van officiële statistieken, wordt bestudeerd in hoofdstuk 13, dat gebaseerd is op het generieke activiteitenmodel voor statistische organisaties ([GAMSO: generic activity model for statistical organisations](#)). Hoofdstuk 14 behandelt de huidige informatietechnologieën en de bestaande en opkomende normen. Ten slotte worden in het voorlaatste hoofdstuk (15) de operationele beheerskwesties behandeld.

Hoofdstuk 16 sluit het werk af met een gedetailleerde beschrijving van de organisatie van statistische activiteiten op internationaal niveau.

Gezien zijn inhoud en opzet is dit handboek een bibliografische basisreferentie inzake de kennis en het begrip van de verschillende aspecten van officiële statistieken.

¹ Eerdere edities dateren van 1954, 1980 en 2003.

² Verenigde Naties, Economisch en Sociaal Comité, Statistische Commissie, 49e sessie, maart 2018, Handboek statistische organisatie, Verslag aan de secretaris-generaal, p. 2.

COLOFON

Werkten mee aan dit nummer:

Roeland Beerten - Hoofdstatisticus Statistiek Vlaanderen – Voorzitter Raad van Bestuur IIS

Dominique De Baets – Statbel

Laurent Franckx – Federaal Planbureau

Bruno Hoornaert – Federaal Planbureau

Benoît Laine - Federaal Planbureau

Rudi Acx - Hoofd van het departement Statistiek - Nationale Bank van België

Karen De Vlamincx - Experte, Financiële statistieken - Nationale Bank van België

Marie-Anne Moreas - Statistiek Vlaanderen

Bart Hertveldt - Federaal Planbureau

Cécile Devos - Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse

Martine Lefèvre – Institut wallon de l'évaluation, de la prospective et de la statistique

Marc Debusschere – Expert Big data - Statbel

Het IIS is het resultaat van een samenwerkingakkoord uit 2014.

Het IIS moet toelaten om de kwaliteit van openbare statistieken, ter ondersteuning van het openbaar beleid, continu te bevorderen.

Website:

www.iis-statistics.be